

דברים שהוסיף רבינו ראש הישיבה שליט"א אודות 'חובת השעה'

בזמן שיש גזירה על הציבור חובתינו להתעלות מעל הכלל כולו

א

בשבועות שעברו דברנו מעט על המצב הנורא בו אנו נמצאים כעת, וביארנו על פי דברי הרמב"ם שמאחר ויש כאן צרת רבים הרי אנו מחויבים לזעוק ולהתפלל לה' שיושיענו ויצילנו מהגזרה הזו, וכמו"כ בארנו כי יתכן מאד שצרה זו קשורה באופן ישיר לביאת המשיח, וננסה להתבונן עוד בדברים שקורים בעולם בכדי להבין מה מוטל עלינו לעשות וכיצד אפשר להינצל מזה.

בגמ' סוף מסכת סוטה חז"ל מתארים את הקללה הנוראה שתהיה בדור עקבתא דמשיחא - הדור בו אנו חיים, וכך אומרת הגמרא 'בעקבות משיחא חוצפא יסגא ויוקר יאמיר הגפן תתן פריה והיין ביוקר ומלכות תהפך למינות ואין תוכחת, בית וועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמות סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמת תהא נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו זקנים יעמדו מפני קטנים בן מנוול אב בת קמה באמה כלה בחמותה אויבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב הבן אינו מתבייש מאביו'.

בדברים אלו מתארים לנו חז"ל את ההעדר הגדול שיהיה בדור עיקבתא דמשיחא, הן מצד שהעולם כולו יהפוך לתוהו ובוהו עד כדי כך שאפילו המוסכמות המוסריות הפשוטות שהיו מאז ועד עולם גם הם יתפרקו, והן מצד המצב הגשמי שידרדר וכמו שאמרו שהיוקר יאמיר וכו', ואין צריך להאריך בתיאור הדברים בכדי להבין כיצד הדברים הללו מתקיימים בימינו אחד לאחד וד"ל. ומסיימת שם הגמ' ואומרת 'ועל מה יש לנו להשען-על אבינו שבשמים'.

הרי שחז"ל אומרים לנו שבמצב זה שאין איש יודע מה לעשות וכל העולם מתמוטט לחלוטין, ההכרה הברורה של כל אחד אמורה להיות 'ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים', [ואמנם יעויין בספר קובץ מאמרים לגרא"ב ווסרמן שהביא בשם הגר"ח מוואלוז'ין שדבר זה אף הוא חלק מהקללה, כלומר שהעולם כולו יגיע למצב שכל אחד יראה ויבין בצורה ברורה שאין לאל ידו להושיע, עד שכולם ירגישו שאין לנו אלא להשען על אבינו שבשמים, אך בפשטות נראה כי חז"ל אכן באו להורות לנו את דרך ההצלה מהצרות הללו שבאחרית הימים], דהיינו שכאשר אנו נרגיש ונכיר בבירור שאין עוד מלבדו ושמבלי שנבטח בקב"ה אין שום כח בעולם שיכול להצילנו, זה גופא מה שיתן לנו לעבור דברים אלו בשלום. ונעמוד מעט על כוונת הדברים ועומקם.

ב

ותחילה ראוי לעמוד על נקודה מסוימת שרבים מתקשים בה אך ודאי שנכונה היא, שהנה עניין האמונה והבטחון הוא להכיר שהכל מגיע מאתו יתברך ושאין שום כח בעולם שיכול לפעול על האדם מבלי שכך נגזר עליו שיקרה לו. לפי מה שראוי לו מחמת מעשיו, אך מאידך ידועים דברי חז"ל שכאשר נגזרה גזירה כללית על הציבור וניתן רשות למשחית להשחית, הוא אינו מבחין בין צדיק לרשע וגם הצדיקים עלולים לקבל את הפורענות וז"ל הגמרא במסכת ב"ק (דף ס.) 'תאני ר' יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים', מבואר שבשעה שניתנה רשות למשחית גם הצדיקים לוקים בכלל הפרענות שבאה לעולם, ויש להבין כיצד עלינו להתיחס לדברים אלו שאין הבחנה בין צדיק לרשע, כנגד הידוע לנו שאין כל מקרה בעולם והכל קורה בהשגחה פרטית מדוקדקת כל אחד לפי מעשיו.

והנה אף הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ג, א-ב) הביא את דברי הגמרא והוסיף וז"ל 'כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועונות, מי שזכויותיו יתרות על עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתרות על זכויותיו רשע, מחצה על מחצה בינוני. וכן המדינה אם היו זכויות כל יושביה מרבות על עונותיהן הרי זו צדקת, ואם היו עונותיהם מרביין הרי זו רשעה, וכן כל העולם. אדם שעונותיו מרביין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו וכו', וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד היא אובדת שנא' זעקת סדם ועמרה כי רבה וגו'. וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהם מרובין מזכויותיהן מיד הן נשחתין וכו', ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות אלא לפי גדלם וכו', עכ"ל. מבואר בדבריו שמעבר לדין הפרטי שיש על כל אדם ואלו שבו הוא נידון רק עפ"י מעשיו אם הוא צדיק רשע או בינוני, ישנו עוד משפט באופן כללי על כל המדינה האם זכויותיהם של אנשי המדינה רבים על העונות או להיפך. ויתירה מזאת ישנו אפי' דין נוסף על כל העולם בכללו, שעל זה כתב הרמב"ם שיתכן שאם אנשי המדינה ברובם רשעים היא אובדת כמו שמצינו בסדום, וכן כל העולם כולו אם עונותיהם של אנשי העולם מרובים כולם נענשים. ומבואר בדבריו שגם מי שעפ"י מעשיו נחשב לצדיק ויצא זכאי בדין הפרטי אך מכ"מ אם אנשי מדינתו או אנשי העולם חייבים להיענש, גם הוא יהיה בכללם משום שיש גזירה כללית על הציבור וגם הוא בכלל הציבור.

ואכן צריך לדעת שאף במצב בו אנו נמצאים כעת יתכן ואף הצדיקים שבינינו יכולים להענש ולא מחמת מעשיהם, וא"כ עלינו לדעת מהו אופן הפעולה הנצרך כאן וכיצד אפשר להינצל מדין זה שנגזר על כל העולם בכלל. ומה שנראה הוא שבזמן שכזה באמת דרך העבודה היא על האדם הפרטי להוציא את עצמו מן הכלל, וכעין מה שכתב מרן הגר"י מסלנט זצ"ל שהעצה לזכות בדין בימים הנוראים היא ע"י

שהאדם יכליל את עצמו בתוך הציבור, שהעניין בזה שכאשר מצד עצמו מתחייב בדין יתכן כי כאשר שוקלים אותו עם הציבור אזי הציבור צריכים לו ולכך זוכה בדין, ועל זה הדרך קיימת גם האפשרות ההפוכה שכאשר האדם מוציא עצמו מן הכלל, הוא לא יחשב כחלק מן הכלל ואז גם אם נגזרה גזירה על ה'ציבור' הוא לא יהיה בכללם ומשום שהגזירה הינה על הציבור ולא על יחידים.

ויסוד הענין מבואר בדברי הרמב"ן בתחילת פרשת נח, שהנה בפסוקים מבואר שנח היה ראוי להינצל מן המבול משום שהיה 'צדיק תמים' והרמב"ן כותב שלשון הפסוק "תמים היה בדורותיו" מורה על כך שהוא היה היחיד בכל הדורות ההם שראוי להינצל מן המבול, ומקשה הרמב"ן שהלא גם מתושלח היה צדיק וכיצד ניתן לומר שנח היה הצדיק היחיד בכל הדורות האלו, אלא מבאר הרמב"ן שאין כוונת התורה לומר שנח היה הצדיק היחיד, אלא שהוא היה היחיד שמחמת צדקותו היה ראוי להינצל מן המבול, כלו' שאכן מתושלח היה צדיק אך לא היה בכח צדיקות זו להצילו מהמבול (אילו לא מת קודם) משום שלא היה בגדר 'צדיק תמים'.

וביאור הדברים הם כפי שדיברנו עתה שישנם גזירות הבאות על העולם כולו בצורה כללית וכמו"כ גזירת המבול היתה גזירה כללית על העולם, ועל כן גם מי שלעצמו נחשב כצדיק אעפ"כ נכלל בגזירת הציבור וכפי שכותב הרמב"ם, אולם נח היה מיוחד בכך שהיה צדיק **תמים** והיינו שלא היתה לו שייכות כלל וכלל לקלקולים המסוימים של אותו הדור והיה מופקע מהם לחלוטין, ובזה הוציא את עצמו מן הגזירה של הכלל שהרי הוא לא שייך אליהם בדברים המיוחדים להם אלא הוא נחשב **מעל** הדור ונהפך ליחיד ולכן אינו שייך לגזירות הבאות מחמת הציבור.

ועתה נתבונן מה הדרך שלנו ומהו האופן שבו ניתן להתעלות מעל הציבור ולצאת מן הכלל ובכך לזכות להינצל מן הגזירה שנגזרה על הכלל כולו.

ג

ביארנו בתחילת הדברים שהצורה להינצל מחבלי משיח היא על ידי שנישען על אבינו שבשמים ויתכן שאף זה גופא מה שחז"ל באו לומר לנו, ודרך זו בצורת פעולתה מתבארת ע"י היסוד שעסקנו בו, שבעת נוראה כל כך שישנה גזירה חמורה על כל העולם כולו, אין לנו לחשוב שבידינו לפטור את הבעיה ולגבור עליה, אלא כאן עלינו להתנתק מכל תחושה של 'כוחי ועוצם ידי' ולהבין שרק הקב"ה יכול להושיענו, ואם נאמין שהכל הוא מהי"ת ונתלה בו בצורה מוחלטת אז נוכל לזכות לכך שהקב"ה באמת יצילנו מזה, ואפילו שיש מושג של 'כיון שניתנה רשות למשחית וכו', כל זה אמור רק עד כמה שאנו מרגישים שאנו חלק מהכלל, אבל כאשר אנו תולים את עצמינו בקב"ה ומכירים שהכל בא מאיתו יתברך, בזה גופא אנו יוצאים מהכלל.

ולמרות שאיננו מבינים מה הקב"ה מכוון בכל המהלך העצום הזה אף על פי כן אנו חייבים להכיר שהכל בא מאיתו יתברך וכל פרט שקורה ולו הקטן ביותר הכל בהשגחה פרטית מכוונת שיהיה דווקא כך ולא אחרת, והאריך החזו"א בספר אמונה ובטחון (פ"ב) בעניין זה לבאר שהמושג '**ביטחון**' אינו מחשבה שבכל מצב יהיה טוב, שהרי זהו ודאי שהקב"ה מנהיג את העולם גם במידת הדין ויתכן שמידת הדין מחייבת עונש ופורענות, אלא עניין הביטחון הוא שעל האדם להאמין שהכל מאת הבו"ת בין לטוב בין למוטב, וליישם את האמונה הזאת בחייו הפרטיים, ובכל מצב שעומד בו עליו להכיר בחוש שהכל מאת הקב"ה, באופן שהאמונה אינה נשאר אצלו בידיעה בלבד אלא היא חודרת לתוכו ומשפיעה עליו ממש.

ומוסיף החזון איש בסוף דבריו שאמנם כאמור עצם עניין הביטחון הוא ההכרה שהכל מאת ה' גם אם מקבל עונשים ממידת הדין, אך בכל זאת מי שבוטח בהקב"ה, זוכה לס"ד מיוחדת להינצל מן הפורענויות והדבר משתנה לפי מעלת הבוטח ורוב קדשו.

ומבואר שע"י הביטחון בהקב"ה זוכים לס"ד מיוחדת שגם אם באופן רגיל נגזר על האדם שיקרה לו דבר רע אך בזכות מידת הביטחון אפשר להינצל מזה.

ובדומה לזה כתוב בנפש החיים בשער ג' (פרק י"ב) '**ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא כן יספיק הוא יתברך בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל', עכ"ל. מבואר בדבריו שע"י הביטחון בהקב"ה זוכים להינצל מן הפורענויות.**

העולה מן הדברים שע"י שהאדם שם בטחונו בהקב"ה הוא זוכה להנהגה וס"ד מיוחדת, וגם אם באופן הפשוט היה עלול להינזק מכ"מ ע"י שבוטח בהקב"ה הוא מוציא את עצמו מתוך הגזירה, ולכן בשעה שיש גזירה כה קשה על הציבור, יש להתחזק ביותר לפי דרגתו בביטחון שהכל מאת ה' ומכך זה אפשר לצאת מתוך הציבור ולזכות להנהגה אחרת ולהינצל.

וכמו שכבר התבאר נראה לומר שיסוד זה נכלל בדברי חז"ל שאמרו 'ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים' דהיינו שגם כשרואים את כל הצרות שבאות עלינו כעת בזמן עקבתא דמשיחא, אומרים חז"ל שקיימת אפשרות להינצל מכל זה ע"י שנכיר בצורה מוחשית ש'על מה יש לנו להשען - על אבינו שבשמים' שהוא בעל הכוחות היחיד והכל מגיע ממנו, ובאופן זה זוכים להנהגה מיוחדת מאת הקב"ה.

ונמצא שאמנם כאשר יש גזירה על הציבור היא מקיפה וכוללת גם את הצדיקים שלא ראויים מצד עצמם להיענש, אולם מי שמוציא את עצמו ומתעלה מעל הציבור זוכה להנהגה אחרת וניצל מהצרה, וע"י שהאדם שם את בטחונו בה' ומכיר בכך שאין שום מקרה בעולם אלא הכל מאת ה' הוא מוציא את עצמו מתוך הכלל ומתעלה מעל הציבור ומונהג בהנהגה מיוחדת מאת הקב"ה.